

A magyar és a francia szleng
általános jellemzői

Készítette: Marositz Krisztina

IV. magyar

Szlang, tolvajnyelv, ifjúsági nyelv

A szlang fogalmát már rendkívül sokan próbálták meghatározni. Igazán jó, találó definíció azonban még nem született, ami talán annak "köszönhető", hogy a magyar nyelvészek nem túl régóta foglalkoznak a nyelvnek ezzel a jelenségével. Azt, hogy a szlang nem azonos önmagában sem az argóval (ami tulajdonképpen megegyezik a tolvajnyelvvél), sem a zsargonnal, sem a jassznyelvvél, sem pedig az ún. nagyvárosi vagy pesti nyelvvel, PÉTER MIHÁLY írta le egy tanulmányában (PÉTER MIHÁLY, Szlang és költői nyelvhasználat: Nyr. 104: 273-81). Az argó tehát a tolvajnyelv, ezeknek a fogalmaknak a szinonimája a jassznyelv ami eredetileg alvilági vagy csibésznyelvet jelent. A nagyvárosi, illetve a pesti nyelv pedig azért nem fedheti teljes egészében a szlang fogalmát, mert (mint már elnevezése is mutatja) ezek a nyelvek bizonyos földrajzi meghatározottsággal bírnak, így használatuk is elég szűk körű. A szlang használata pedig sem földrajzilag, sem társadalmi rétegek szerint nincs előírva. PÉTER MIHÁLY szerint a szlang a következőképpen határozható meg: "Alacsonyabb szintű társalgási nyelvünkben kialakult, él és viszonylag rövid ciklusok leforgása alatt módosul, illetve újratermelődik a szókincsnek, kifejezőképességnek egy jellegzetes rétege, amelynek tápláló forrásai között természetesen a régi argó is szerepel, éppúgy, mint más réteg- és csoportnyelvek." (PÉTER MIHÁLY: i.h. 274).

Mivel a szlang eddig igazából meghatározhatatlan, megfoghatatlan jelenség volt a nyelvben a nyelvészek számára, ezért irodalma is meglehetősen szegényes. Sokan elmarasztalták, és úgy vélték, hogy káros, pusztító hatással van a nyelvre. Jelen dolgozatomban kísérletet teszek arra, hogy ezt megcáfoljam. Azok a nyelvészek, irodalmárok pedig akik foglalkoztak a szlenggel, csak egy-egy kis szeletét ragadták ki, például a tolvajnyelvet, a diáknyelvet vagy a katonai szlenget. Természetesen, aki a szlengről átfogóan akar írni, annak ezeket a réteg- illetve csoportnyelveket együttesen kell vizsgálnia, ez pedig

nyelvi
mennyiség

ezt nem
lehet

hatalmas, erőt próbáló feladat. Ezért döntöttem én is úgy, hogy dolgozatomnak a magyar szlenget tárgyaló részében két csoport nyelvét mutatom be részletesebben, amely két csoport nyelve a magyar szleng, szókészletének legnagyobb hányadát adja. A ^{nyelvi élet leírása} tolvajnyelv és az ún. ifjúsági nyelv.

A tolvajnyelv végső soron nem más, mint egy azonos foglalkozást üző emberek szókincse. Minden foglalkozás előbb vagy utóbb megteremti a maga egyéni, sajátos, mások által nem vagy kevéssé ismert nyelvét. A nyelv fejlődésének ez természetes útja, hogy a társadalom bizonyos csoportjai, osztályai kifejlesztik a maguk nyelvét, mivel pedig az egyén egyszerre több csoport tagja (foglalkozása, hobbija, barátai, családja révén), ezért az egyéni nyelv a csoportnyelvek egymásra hatásából alakul ki. A tolvajnyelv azonban néhány dologban mégis különbözik a többi szaknyelvtől. Először is abban, hogy milyen céllal jött létre. Míg általában a szaknyelvek szavainak, kifejezéseinek nincs köznyelvi megfelelője, addig a tolvajnyelv rengeteget kölcsönöz a köznyelvből, csak hogy a szavaknak megváltozott értelemben való használata jellemző rá. S hogy mit akarnak ezzel elérni a zshiványok? Természetesen azt, hogy a közjük nem tartozók, a kívülállók ne értsék meg beszédüket. "A titkosnyelv (argot) is csoportnyelv, de lényeges vonása, hogy akik használják, azzal a céllal változtatták meg az általánosan használt köznyelv szavait, kifejezéseit, hogy a be nem avatott ne értse meg, amit mondanak" - írta BALASSA JÓZSEF A magyar tolvajnyelvről c. előszavában, mely Szirmay István A magyar tolvajnyelv szótára c. munkájában jelent meg. A diáknyelv is ilyen titkosnyelv, azonban az már jobban elterjedt a köznyelvben, mivel szélesebb használói köre van, s jóval hosszabb életű, mint a tolvajnyelv.

BÉLDY MIHÁLY szerint a tolvajnyelv alapszókincse általános egész Európában, csak a ragozást és a képzést veszik az illető nemzet nyelvéből, amelyhez a tolvajok tartoznak (BÉLDY MIHÁLY, A tolvajnyelv. Nyr. 26/212-4). A

tolvajnyelv jellemző sajátága, hogy tulajdonképpen nincs önálló, a köznyelvtől eltérő nyelvtana, s a köznyelvtől való elkülönülése csakis a szókincs eltérésében figyelhető meg. Titkossá tehát csakis azáltal válik, hogy a szavakat a köznyelvtől eltérő jelentésben használja, de természetesen emellett sok olyan szó is része a szókincsének, amelyet a köznyelv egyáltalán nem ismer. Szókincsé egyaránt tartalmaz idegen és anyanyelvi elemeket is. Az eredeti szókincs úgy lesz titkos, hogy az egyes szavakat megváltoztatott alakban vagy jelentéssel használják.

JENŐ SÁNDOR és VETŐ IMRE az 1900-ban megjelent tolvajnyelvi szótárukban (JENŐ ~~É~~VETŐ, A magyar tolvajnyelv és szótára. Bp., 1900.) a tolvajnyelv következő öt fajtát különböztették meg:

1. közönséges tolvajsók,
2. hamis kártyások nyelve,
3. csirkefogók nyelve,
4. kéjnők nyelve,
5. lókupecek nyelve.

Az ún. ifjúsági nyelv jellegzetesen XX. századi képződmény. Az elnevezése nem túl találó, hiszen nemcsak a fiatalok, hanem általában mindenki ismeri és használja, és ez az, amelyik legközelebb áll ahhoz a jelenséghez, amelyet ma a szleng szó alatt értünk. A szakirodalom csak az 1960-as évektől kezdve foglalkozik vele, mint önálló rétegnyelvvel. Az elnevezés is 1963-ból származik. Korábban az ifjúság nyelvén szinte kizárólag a diáknyelvet értették, ma már azonban ez az elnevezés nem lenne helytálló, mivel a mai ún. ifjúsági nyelv jóval bővebb, több témakört ölel át szókincsével, mint a diáknyelv. Természetesen emellett létezik a szűkebb értelemben vett diáknyelv is. A diákok nyelve az iskolával kapcsolatos szavak és kifejezések gyűjteménye. Témaköreit MIZSER LAJOS írta le egy tanulmányában (A diáknyelv témakörei: Nyr. 96: 285):

1. az iskola intézményei, részei,

2. a tantárgyak és a velük kapcsolatos felszerelések nevei,

3. az elégtelen, illetve bukás megjelölései,

4. a tanítási órán történt események elnevezései,

5. az egyéb órán kívüli (legális vagy tiltott) tevékenységek elnevezései.

A diákok önálló, független csoportot alkotnak a társadalomban, pedig annak legkülönbözőbb osztályaiból kerülnek ki. Beszédüknek mégis csoportnyelvi jellege van, egy bizonyos nyelvi normához, a köznyelvhez képest. A diáknyelv eddigi legteljesebb meghatározása MATIJEVICS LAJOSTÓL származik. "A diáknyelv az egy közösségben azonos céllal élő tanulóknak a csoportnyelve, sajátos beszéde, azaz olyan nyelvi eszköz, amely az irodalmi nyelvtől, a köznyelvtől és a népnyelvtől csak a szókincsben tér el, s ezek az eltérő szavak főleg az iskolai életre vonatkoznak és olyan sajátos jelek, amelyek csak a beavatottak számára szimbolizálják a valóság valamelyik mozzanatát." (MATIJEVICS LAJOS, A vajdasági magyar diáknyelv szótára. Újvidék, 1972. 24).

A diáknyelv tehát elsődleges forrása az ún. ifjúsági nyelvnek, amelybe ma már minden beletartozik, ami az ifjúság életével kapcsolatba kerül vagy kerülhet. A nem iskolai fogalmakat jelölő szavak beszivárgása már a XVIII. században megkezdődött a diáknyelvbe. A fiatalságnak ezt a szókincsét, szóhasználatát nevezzük ifjúsági nyelvnek. Sajátos szókincsének kialakulása természetesen összefügg azzal, hogy a csoport is elég sajátos, amelyik használja. Az ifjúság többé-kevésbé mindig elkülönült a felnőttek társadalmától. A csoport közös jellemzői hasonló érdeklődési köre következtében alakult ki a nyelve. Ennek a nyelvi elkülönülésnek az indítóoka és ösztönzője nem a titkosság, a kívülállók számára való érthetlenség, amint ezt a tolvajnyelv esetében már láthattuk, hanem inkább az, hogy kifejezze a csoport összetartozását és a csoporthoz tartozást, illetve a beavatottságot. A régebbi és a mai

ifjúsági nyelvet megvizsgálva megfigyelhető, hogy a korábbi rétegnyelvek eltűnőben vannak, határaik elmosódnak, egybeolvadnak. Szinte általános egységesülés megy végbe.

A fiatalok nyelvének egyik legjellemzőbb sajátossága, hogy az ifjúság fölényes életszemléletéből fakadóan hányaveti, lekezelő, lebecsülő módon fogadja a társadalomban általában értéknek tartott dolgokat, ezért gyakran tréfás, kedélyes. Másik jellemzője az eredetiség, s hogy ezt meg tudja tartani folytonos változásra, megújulásra van szüksége, az új szavak viszont viszonylag gyorsan elterjednek. Ezt a nyelvet ma már nemcsak az ifjúság használja, hanem más társadalmi csoportok nyelvébe is beszivárogtak az elemei olyannyira, hogy ez az elnevezés ma már nem is helytálló.

Az ún. ifjúsági nyelv másik nagy forrása a tolvajnyelv, elsőként veszi át az argó szavait. Emellett a köznyelv és több más szaknyelv (pl.: a sport nyelve) szolgáltatja az alapszókinccset, de sok idegen elemet is tartalmaz. Az átvett szavak azonban csakúgy, mint a tolvajnyelv esetében, jelentésváltozáson mennek keresztül, amint bekerülnek ebbe az új csoportnyelvbe.

Dolgozatom második részében a francia argó vonásait mutatom be, amelyekből kiderül, hogy milyen hasonlóságok, illetve eltérések találhatók a két nyelv szlengje, illetve argója között.

A francia nyelv általános jellemzői

A francia nyelv a román nyelvcsaládhoz tartozik. Román vagy újlatin nyelvnek nevezik az indoeurópai nyelvcsaládhoz tartozó latin nyelv valamennyi újkori folytatását.

A francia nyelvnek általában kétféle leírását különböztetik meg. Az egyik az, amelyik már ősidők óta rögzíteni próbálja a nyelvet és a klasszikus írókat hozza

föl követendő példaként a bon usage-ra, a helyes használatra hivatkozik. A másik leírás lejegyzí a nyelv életének minden mozzanatát, az általánosnak érzett nyelv változásait, a nyelvjárások, a népi nyelv, sőt az argó jelenségeinek behatolását is. Az első csoportba tartozók, a puristák szabályokat állítanak fel és többnyire a múltra vagy a "jó" írókra hivatkoznak. Szívesen utalnak vissza az etimológiára, főleg a latin eredetű szavaknál.

A műveltebb beszélők tudatában gyakran harcol a régi, szabályszerűvé emelt alak az újonnan jövőkkel, melyek egy ideig kellemetlenül hatnak a műveltebbek beszédtudatára. Általános jelenség az, hogy végül lassan az illetékes fórumok is meghajlanak a nyelv szokás előtt.

A francia nyelvben (mint sok más nyelv esetében is) az írott nyelv szabályai sokszor ellentétben állnak a közbeszédével. A beszélt nyelv sokkal szabadabb, tagoltabb, nem találhatók benne hosszú szerkezetek, melyek az írott nyelvre annyira jellemzőek. Az írás és a beszéd éles elkülönítését jól példázza VENDRYES, francia nyelvész mondata: "Aki úgy beszél, ahogy ír, az abnormis?" (ECKHARDT SÁNDOR, Mai francia nyelvtan. Bp., 1988. 7). Pedig az írott és a beszélt nyelv szókincese általában nem tér el jelentősen egymástól, hiszen a beszéd is a felsőbb rétegű szókincsből áll össze a legtöbb esetben. Eltérések azért itt is mutatkoznak a *cet homme* 'ez a férfi' kifejezés bizalmasabb nyelvhasználatban *ce type* 'ez a pasi' lesz.

A magyarhoz hasonlóan a franciában is megkülönböztetünk irodalmi és köznyelvet. Mindkettő elevenen él a beszélő tudatában. A köznyelvet bizalmasabb együttlétben és az alantasabbnak érzett egyénekkal szemben használja a francia: tehát a családban, iskolatársaival, barátaival, vásárláskor, utcán. Ennek a beszédnek sokféle árnyalata van. Sajátosságai pedig kiterjednek az ejtésre, a szavakra, a mondatfűzésre. A francia nyelv egyébként a középkori párizsi francia polgárság, a "ville" nyelve, melyet az udvar és a vidék is elfogadott és magáévá tett.

A köznyelv vagy társalgási nyelv (langage familier) a bizalmasabb viszonyban alkalmazott nyelv. Néhány példából a nyelvöből: *le patron* 'öreg', *flapi* 'fáradt', *toc-toc* 'ütődött', *fichu* 'elhibázott', *je m'en fiche* 'ftyülök rá', *galette* 'guba, pénz', *boîte* 'suli, iroda', *zut* 'fenét'. A köznyelv azonban egy műveletlenebb, durvaságtól sem mentes népnyelvből (langage populaire vagy trivial) is táplálkozik. Pl.: *se la couler douce* 'jól éli világát', *poivrot* 'részeges', *pince-cul* 'kocsmabál', *mouton* 'smasszer', *mouchard* 'besúgó', *avantage* 'előnyök (női kebel)', *soulographe* 'részeges', *macchab* 'hulla, dög', *parles d'une fete!* 'micsoda ünnep volt!', *et comment!* 'de hogy', *Je ne vous dis que ca!* 'képzeld!'.

A kifejezések jelentéséből is kiderül, hogy ez az a réteg, amely, már közel áll a francia argó szókincséhez, sőt részben fedi is azt. Érdekes megjegyezni azt, hogy az ejtés és a szókészlet nem esik egybe sem itt, sem az argóban aszerint, hogy munkás vagy ún. úriember használja.

Az argó (argot) szó eredete, szinonimái

Az "argó" szó 1628-ban jelent meg először OLIVIER CHÉREAU *Jargon du langage de l'argot réformé* című művében. Eredetileg a középkori Párizs zsiványnegyedeiben élő koldusok, tolvajok, csavargó zsoldosok közösségét jelentette és csak később alkalmazták a közösség titkos, érthetetlen, néha vulgáris nyelvére a XII-XIII. századtól már használt jargon, *blesqin*, *narquois* terminusok mellett. Így keletkezett az eredeti jargon de l'argot 'az alvilág érthetetlen nyelve' kifejezésből rövidülés útján az argot szó, melyet 1690 körül kezdtek el 'az alvilág titkos

nyelve' jelentésben használni. Bár az argó szó tehát csak a XVII. századtól használatos, de a jelenség, amelyet takar már jóval korábban előfordult a francia nyelvben. Már JEAN BODEL D'ARRAS XII. században írt Le jeu de Saint Nicolas című művében felbukkant. A XIV. században keletkezett börtönökkel kapcsolatos feljegyzésekből, pedig ismeretesek argó szavak, olyanok is mint például a mára köznyelvivé vált *oubliette* 'tömlőc'. Az első jelentősebb emléket a Coquillard's nevű rablóbanda tagjainak 1455-ös dijoni perének köszönheti a nyelvtudomány. Szintén a XV. századból ugyanennek a tolvajbandának a zsargonja maradt fenn FRANÇOIS VILLON 11 balladájában (Ballades en jargon). A XVI. század argójáról is maradt ránk összefoglaló a *Le vie gènereuse des Mercelots* című mű (1596). A XVII. századról a már említett CHÉREAU mű ad képet, míg a XVIII. században készült a *Le vie puni, ou Cartouche* című mű. Jelentős állomás a francia argókutatásban FRANÇOIS EUGENE VIDOCQ által összeállított, a fegyencek által használt több mint 1500 argó szót tartalmazó szótár, melynek címe *Les Voleurs*.

Az argó szó eredetére máig sem sikerült fényt deríteni. Általában az ófrancia *argoter* 'veszekedni', *ergot*, *argot* 'lopás', *hargaut* 'szakadt ruházat', *hargoter* 'megrázni' szavakból eredeztetik. A XIX. század végén élő MARCEL SCHWOB az *Arabie* 'Arábia' szóból származtatja, míg ALBERT DAUZAT a XX. század húszas éveiben a provanszál eredetű *argaut* 'gönc' szóval hozta összefüggésbe (SZABÓ DÁVID, A francia argó(1)). Az alvilág titkos nyelvének korábbi elnevezése a zsargon szó eredete sem teljesen tisztázott. Eleinte két értelemben használták: 1) állati hangutánzó szóként 'madárcsicsergés, gágogás' jelentésben (ez párhuzamba állítható a *gazouiller* 'csicseregni' és a *jargonner* 'gágogni' szavakkal); 2) 'idegen, érthetetlen nyelv', 'gagyogás' jelentésben. 1270 körül jelenik meg az a jelentése, amelyet később átvesz az argot szó: 'bűnözők mesterséges, érthetetlen nyelve'. A zsargon szó szinonimáiként használták még a középkorban a már említett

blesquin 'kezdő tolvaj (nyelve)' és a *narquois* 'szökött katona (nyelve)' szavakat is. Az argó szó szinonímájaként használják ma a *langue verte* 'zöld nyelv' kifejezést, amely egyesek szerint a *vert* 'zöld' szó átvitt értelemben használatos 'nyers, merész' jelentéséből alakult ki, egyúttal utal e nyelvváltozat megújulni tudó képességére és meghökkentő jellegére. Más elképzelések szerint a szerencsejátékokban előforduló *tapis vert* 'zöld szőnyeg, posztó' kifejezés nyomán eredetileg e játékokra jellemző szakzsargont jelentette.

Az argó szó jelentésének változásai, az argó jellemzői

Az argó eredeti jelentése tehát tolvajnyelv. Alvilági elemeknek az elkülönülés, a titkosság, a játékoság szándékával létrehozott, a köznyelvtől elsősorban szókészletében eltérő csoportnyelve (BÁRDOSI-KARAKAI, A francia nyelv lexikona. Bp. 1996. 40). Ma már azonban ennél tágabb értelemben használják ezt a szót, hiszen az argóelemek egyre nagyobb számban jelennek meg más néprétegek mindennapi beszédében. A XX. század közepén már olyan csoport- illetve rétegnyelvi változatot jelentett, aminek a segítségével használója tudatosan szándékosan kifejezheti az adott közösséghez, csoporthoz való tartozását. Ez a változás azzal magyarázható, hogy a XIX. század folyamán felszámolták a bűnbándákat, így nyelvhasználatuk lényegében beleolvadt az alsóbb néprétegek által beszélt társadalmi nyelvváltozatba. Ma már minden olyan társadalmi csoport nyelvváltozatát argónak nevezük, amely a csoport más csoportoktól való elkülönülését, illetve a csoporton belüli összetartozást hivatott kifejezni. Ezért már nemcsak argóról, hanem argókról beszélhetünk, melyeket kialakulásuk és funkciójuk alapján mégis egy csoportba sorolhatunk. Így van diákargó, katonaargó, zenészargó.

Az argónak több funkcióját különbözteti meg a francia szakirodalom (SZABÓ DÁVID, A francia argó! 3). Az első a titkosnyelvi funkció (fonction cryptique), amelyről már több szó esett. Van az argónak játékos funkciója is (fonction ludique), amikor egyszerűen azért használ valaki egy szót máshogy, mert tetszik. Az összetartozás, a cinkosság kifejezésére vonatkozik a fonction conniventielle. A fonction de familiarité pedig a bizalmas légkör, a hangulat megteremtését szolgálja.

Az argóra jellemző, hogy tematikája nem túl széles legtöbb szót és kifejezést a különböző argó szótárakban a részegséggel, a borral és a nemiséggel kapcsolatban találunk. A tematikai szegénységgel szemben áll a szinonímák gazdagsága. Ez egyrészt azzal magyarázható, hogy amint egy szó túl ismertté válik, le kell cserélni egy ismeretlenre. Másik oka a szinonímagazdagságnak az lehet, hogy az argóelemek jelentős részének jelentése nem mindig határozható meg pontosan és biztosan, aminek következtében egy eredetileg csak részben hasonló jelentésű szó is könnyen szinonímává válik. Pl.: a francia argóban szinte bármelyik gyümölcs neve jelentheti a fejet. Ritkán, de előfordulhat, hogy szintaktikai szerkezet megváltozása is eredményez új jelentést, pl.: a köznyelvi *craindre* ige (jelentése 'félni valamitől') a köznyelvben tárgyi bővítménnyel áll (*je crains quelque chose*), az argóban viszont a *craindre* bővítmény nélkül fordul elő és így új jelentést kap: *je crains* 'valamihez nem értek'.

A francia argó, szókészletének kialakulása

Az argó szókészlete folyamatosan változik. Elsősorban a szavak alakjának és jelentésének módosításával él, tehát a köznyelvből "kölcsönzött" szavakat változtatja meg, így alakítja ki saját szókincsét. Ez a folyamat azonban lejátszódik visszafelé is, hiszen az argóelemek egy

része is átmegy mindennapi használatba, része lesz az ún. közargónak, a bizalmas társalgási nyelvnek. Az argóra tehát nem jellemző a spontán szóalkotás és az összetétel.

Az argóelemeket eredetük szerint három csoportba osztja a francia szakirodalom (SZABÓ DÁVID, i.h. 14). Az egyik típusba azok a szavak tartoznak, amelyek jelentésbehelyettesítés útján keletkeztek, egy másik típust alkotnak azok, melyek alakbehelyettesítéssel jöttek létre, a harmadik pedig szókölcsozónzással bekerült szavak csoportja. A jelentésbehelyettesítéssel megváltozik a hangalak és a jelentés közötti konvencionális viszony. Ennek az eljárásnak több fajtáját különböztetjük meg. Az egyik ilyen a metafora, amely alapulhat formai, méretbeli vagy funkcionális hasonlóságon. Néhány példa: *le battant* 'a dobogó' → 'a szív', *le bavard* 'a beszédes' → 'az ügyvéd', *la bavarde* 'a beszédes' → 'a nyelv', *le curieux* 'a kíváncsi' → 'vizsgálóbíró', *se dégonfler* 'leereszteni' → 'vallani', *la neige* 'hó' → 'kokain'. Egy másik a metonímia használata, amely alapulhat rész-egész (*gilette* 'penge' → 'nyaktiló'), eszköz és használója (*gachette* 'ravasz' → 'mesterlövész') vagy anyag és tárgy (*zinc* 'bárpult') viszonyán. Már említettem, hogy gyakran egy szó szinonimáit is annak a szónak a jelentésében kezdik használni, ha az a szó már ismertté vagy csak unalmassá válik. Ilyen a fej jelentésben használt gyümölcsnevekből álló szinonimasor: *la poivre* 'körte', *le citron* 'citrom', *la pomme* 'alma', *le cassis* 'feketeribizli', *la cerise* 'cseresznye', *le coco* 'kókusz', *le melon* 'sárgadinnye'.

A jelentésbehelyettesítés harmadik fontos típusa a homonimikus behelyettesítés, ami azonos vagy hasonló alakú szavakon alapuló szójáték. Pl.: *concierge qui clot les portes* 'a kaput bezáró házmester' → *une cloporte* 'házmester', *aller á Cachan = se cacher* 'elbújni', *aller á Niort = nier* 'tagadni'.

A másik szóalkotási mód az alakbehelyettesítés, amelynek szintén több típusa van, melyek közül most hármát vizsgálok meg részletesebben. Az első típusba sorolható szavak közös jellemzője, hogy a kiejtett alakokat valamilyen egyezményes kód alapján változtatták meg. Ilyen például az ún. largonji vagy loucherbem beszéd. Ekkor a kiejtésben a szókezdő mássalhangzót, amely önmagában vagy egy kiegészítő végződéssel (pl. -em) a szó végére kerül, szisztematikusan az *l* mássalhangzó helyettesíti: *cher* → *lerche* 'drága', *en douce* → *en loucedé* 'csöndben, titokban'. Ehhez hasonlít a javanais beszéd, melynek során a szavakba rendszeresen egy -av vagy -va szótag épül be: *jardin* → *javardin* 'kert', *beau* → *baveau* 'szép'. Ma a leggyakoribb szóképzési eljárás ebben a típusban az ún. verlan, a szavak szótagjának felcserélése és különböző sorrendben való kombinálása. Az elnevezés az *l'envers* 'visszafelé' szó szótagjainak felcseréléséből származik. Pl.: *il est ouf (fou)* 'tisztá hülye', *tu me néco (connais)* 'ismersz', *une femme* → *une meuf* 'nő', *laisse tomber* → *laisse béton* 'hagyd a francba', *un café* → *un féca* 'kávé', *pourri* → *ripou* 'rohadt', *une cigarette* → *une garetsi* 'cigaretta', *portugais* → *gaitupor* 'portugál', *un pascal* → *un scalpa* '500 frankos bankjegy'.

A másik csoportot azok a szavak alkotják, amelyekhez különböző képzőket illesztnek. Az alakok, melyekhez a képzők járulnak lehetnek eredetiek, de csonkított alakok is. Ezek a képzők leggyakrabban játszi vagy torzító képzők, amelyek a köznyelvben nagyon ritkák, tehát tekinthetők az argóra jellemzőknek. A legelterjedtebb az -o, de gyakorlatilag bármilyen végződés lehet: *apéritif* → *apéro*, *clochard* → *clodo* 'csavargó', *chomage* → *chomdu* 'munkanélküliség', *furieux* → *furax* 'dühös', *fort* → *fortiche* 'erős', *américain* → *amerlot* 'amerikai', *seul* → *seulabre* 'egyedül', *allemand* → *alboche* 'német', *rendez-*

vous → *rencard* 'randevú', *cinéma* → *cinoche* 'mozi',
caleçon → *calcif* 'alsónadrág', *bureau* → *burlingue*
'iroda'.

A harmadik típus ebben a csoportban a szócsonkolás. Ez a módszer a szavak elején vagy végén gyakori, de érinthet néha egész mondatot is: *un capitaine* → *pitaine* 'kapitány', *des diamants* → *diames* 'gyémánt', *des vapeurs* → *vapes* 'gőz, ájulás', *une piscine municipale* → *cipale* 'városi uszoda', *c'est à se taper les fesses sur le bord du trottoir* → *c'est astape* 'a földhöz veri a fenekét örömében'.

Az említett szóalkotási módokon kívül fontos még a szókölcsonzás, amely egyaránt lehet belső és külső. Az előbbi a francia dialektusokból, réteg- és csoportnyelvekből kölcsönzött szavakra vonatkozik. Pl.: a provanszálból *la cadene* 'lánc', a pikárdiaiból a *cambricole* 'szoba', a germán-lotaringiaiból a *le choumaque* 'cipész' szavak. A külső szókölcsonzás idegen nyelvekből való átvételt jelent. Különösen erős hatású az angol-amerikai és az arab hatás. Pl.: *shit* vagy *se shooter* 'belövi magát', illetve a *niquer* 'közösülni' és *le clebs* 'kutya' az arab eredetű *kleb* szóból. De van példa a spanyol nyelvből is: *la pese* 'zsozsó' a spanyol *peso* szóból. Cigány eredetű argószavak kapcsolatot teremtenek a magyar és a francia argó között, ugyanis nem egy szó van, amelyet hasonló jelentésben megtalálunk mindkét nyelvben: *manus* - *manouche*, *lówé* - *lové*, *piál* - *pillaver*, *csór* - *chourer*, *gádzsó/gádzsi* - *gadjo/gadji*.

Dolgozatomban rövid, de átfogó képet próbáltam adni a magyar, de főként a francia argóról különböző szakirodalmak alapján. A szleng jelenségét azért nem részleteztem a magyar nyelv esetében, mert dolgozatom fő témája a francia argó, aminek viszont igyekeztem lényeges jellegzetességeit felsorolni, nem a teljesség igényével. A magyar szleng általánosságait összehasonlításuképpen

említettem. A magyar és a francia szleng nem sokban hasonlít egymáshoz. Mégis meg lehet említeni két ilyen jegyet. Az egyik az eredeti forrás azonossága (tolvajnyelv), a másik a használati körök, az elterjedtségük.

Irodalom

1. BÁRDOSI VILMOS - KARAKAI IMRE, A francia nyelv lexikona. Bp., 1996.
2. BÉLDY MIHÁLY, A tolvajnyelv: Nyr., 26: 212-4
3. ECKHARDT SÁNDOR, Mai francia nyelvtan. Bp., 1988.
4. JENŐ SÁNDOR - VETŐ IMRE, A magyar tolvajnyelv és szótára. Bp., 1900.
5. MATIJEVICS LAJOS, A vajdasági magyar diáknyelv szótára. Újvidék, 1972.
6. *Micro Robert* - Párizs, 1988.
7. PÉTER MIHÁLY, Szleng és költői nyelvhasználat: Nyr. 104: 273-81
8. Pluri Dictionnaire Larousse. Párizs, 1977.
9. SZABÓ DÁVID, A francia. argó.